

Saza örklenen ömür

Category: Aýdym-saz sungaty, Kitapcy

написано kitapcy | 22 января, 2025

Saza örklenen ömür

SAZA ÖRKLENEN ÖMÜR

1995-nji ýylyň maý aýynyň ortalary bolsa gerek. Saýadyň "Alpan" obasyna toýa çagyryldyk. Oba giräýenimizden şowhun-sagalaň göwnümüzizi göterip, toýuň tutumynyň uludygyndan haber berdi. Törki jaýlaryň birinde dutarly bagşylaryň hem aýdym aýdýanlygy gulagymyza degdi. Dessine şol öýe ýöneldik. Öýüň törüni bezäp oturan bagşylary görüp, göwnüm galkyndy. Olar kileň meniň tanyş hem söýgüli bagşylarym ~ ýolötenli Aşyrgeldi hem Sadyk Berdiýewler, Hangeldi Baýramow, Azat Ýazweliýew, sarpaly sazandamyz Muhammet Rejebow dagydy ahyryn. Asyl bular köne tanyş bolsalar nätjek! Dutaryny bir gulakdan düzen bagşylar sähere çenli "gidişdiler". Aýdym bary aýdyldy. Säher çagy şirwandan şirwana, belentden belende tutulan heňler kiplarlady. Bagşylaryň ekabyry Aşyrgeldi Baýryýew:

– Adamlar, "Gulagyň garny bolmaz, siňegiň erni" diýipdirler. Wagtma bir çene bardy. Indi aýdym-sazy bes edäýsek nädýär? – diýip, göwnündäki teklibini sypaýylyk bilen töweregindäkilere ýetirdi. Sakarly gojalar oňa ýan bermediler.

– Inim, biziň illere siziň ýaly saryk bagşylary çäryék asyrda, ýarym asyrda bir düşýär. Argyn bolmasaňyz, dowam ediberiň – diýdi. "Indi biraz daz diňläýsek kem bolmazdy" diýenlerem tapyldy. Bu teklibe öňden bäri garaşyp oturan Derýa aga göwnündäkini orta atdy.

– Garşy bolmasaňyz, Muhammedi diňläýsek niçik bolar?..

Dumly-duşdan goldaw tapan teklipten soň, Muhammet dutaryny gabyndan çykardy. Säheriň sergin şemalyňa goşulyp çalynýan goşa taryň owazy şowhuny suw sepilen ýaly etdi. Sazandanyň perdeden perdä bökyän nepis barmaklary "Söýgüli jenana" tutdurdy. Soň "Gülüm, Öwezjan" ýola düşdi. Dutaryň zaryn owazy Derýa aganyň kalbyna-da gozgalaň saldy. Onuň gözünde nem

görüldi. Ol:

"Guzyma meňzetdim mälişiň seniň,
Balama meňzetdim nalyşyň sesiň..."

diýip, zaryn perdeleriň owazy bilen deň gopup gygyryberdi. Sazanda sazhon diňleýjilerinde "kasty" bar ýaly barha bat alyp, sazyň şol bir düşürimini bir çalybam goýmady, telim ýola gaýtalady. Oturanlar: "Göwnüm bolduň-da, göwnüm bolduň" diýşip, öňe-yza gozganyberdiler.

– Tüweleme, Hudaý eçilibilipdir, saňa. Babagammar ýaranyň bolsun! El göreniň, halypa ben tirkeşeniň bes-belli-dä... Onsoňam bu saz Oraz jany ýadyma saldy.

– Haýsy Orazy?

– Oňa Oraz Bagybekow diýýärler. Döwletimiziň at gazanan bagşysy özem. O neresse häzir dünýäden gitdi. Ýanynda oturyp telim diňläpdim neressäni. Mende onuň sazlaru uň üç lenta ýazgysy miras galdy. – Ol şeýle diýdi-de öýüň töründäki köneje sandygyna yöneldi. – Ine, inilerim, meniň baýlygymam şular, aýlygymam. İçim gysanda ýazgylary diňläp, göwnümi açayýan – diýip, içi kassetaly tümmek iki öýme ýaglygy orta goýdy. Derýa aganyň aýdym-sazyň halys janköýeridigini eşitsemem, onda saz mirasyndan munça hazyna bardyr öýdüp, kelläme-de getirmezdin. Hazynaly bukjalarda näme ýok! Gurt Ýakup diýjekmi, onuň halypasy Rozy bagşy diýjekmi, guşguly Atamyradyň, halypalar Garly bagşylaryň, Ödenýaz Nobadyň, Agamyrat Ýagmyryň, Bazar Sähediniň, garaz, saz bary bar!

Ol Oraz Bagybegiň üç lentasyny-sa elinde gysymlap, "Ine, şulary men onuň hut öz öýünde ýazyp alypdym. Ömri gysga ekeni, neressäniň. Ondan saz ummanynda üýtgeşik bir ýol galsa-da, şägirt galmandyr diýip ýördüm. Asyl, ýola eýe galan bar eken. Sag bol, Muhammet jan, eliň-ýüzüň dert görmesin! Halypaňa yhlasyň zor eken. Oraz handan galan heňleriň suratynh çekibildiň..."

Ilkinji ýola duşup, sorasmasyz, ideşmesiz onuň halypasynyň kimligini sazyny diňläp duýup bilen goja sazşynasa haýran galdyk.

* * *

Çärjew (häzirki Türkmenabat -t.b.) şäherinde bagşysy köp bolan toýuň galdyran ýakymly täsirlerini hem ýatlasym gelýär. Toýuň agyr keşgini çekmek iki bagşynyň pendili-tagtabazatly Agamyrat Baýramow bilen Allaşükür Çaryýewiň paýyna düşdi. Biri bagşyçylygyň saryk ýolundan, beýlekisi damana ýolundan ýöreyän iki ussat toýuň dabarasyna şowhun goşuberdi. Ozal biri-birini tanamaýan iki bagşy bäsdeşlik şekilinde bolan bu aýdyşykda özlerine bolan talaby berkidip, jogapkärçiligi artdyrdylar. Bu ýagdaý, elbetde, bagşylary tijedi, joşgunyna joşgun goşdy. Barha ýokary dyrmaşýan heňlerden lezzet alýan diňleýjileriň göwni bitdi.

Muhammedem toýuň hormatly myhmanydy. Ol saza ezberem bolsa, sypaýylykdan, ýygralykdan iki paý alan ýalydy. Saz çalmaga höwesli bolsa-da, sazandalygyny bildirmän, bagşylary diňläp daňy atyrdy. Aýdym tamamlanyp, ilat örlemek bilen boldy. Öýde uzakdan gelen birlän-ikilän myhman galan bolaýmasa, içeri boşaberipdi. Muhammedem myhmanlaryň arasynda galdy. Nirden soňrak örlänleriň biriniň nazary dulda duran dutarda eglendi.

– Bu kimiňki?

Birbada hiç hili jogap bolmady. Ýañky sowal ikinji gezek berlende Muhammet dymyp bilmedi:

– Meniňki.

– Senem bagşymydyň?

– Ýok, men sazanda.

– Onda näme çalmadyň.

– "Çal" diýenem bolmady.

– Nireli özüň?

– Ýölötenli.

– Onda boş dälşiň. A-how, adamlar, hany, birsalym aýak çekiň. Bir bagşy diňlenmän galan ýaly-la. – Ol şeý diýdi-de, sazanda ýüzlendi:

– Hany, inim, bir geň et, eliňi göreli.

Ozalam uzakly gije gezek ýetmän dişini gysup oturan Muhammet aýdylana mähetdel senedine elini ýetirdi.

"Ýapbyldap, tapbyldap, pessaý heň edip, ilaty ýolundam goýup durmaýyn" diýen niýet bilen bolsa gerek. Ol dessine "Hoş gal indiniň" perdesinden indi.

– Bo-how, gudrat-a munda bar eken-ow – diýşip, aýak üstünde duranlar çök düşdi, daş çykanlaryňam birentegi gaýdyp geldi. Ýene toý dowam etdi. Diňleýjiler öňki oturan orunlaryna ornaşdylar. Saz yzyna saz ýaňlandy. Jadyly heňleriň tirkegi bilen günortanyň bolany-da diýulmady. Sazanda saz çalyp, muşdaklar saz diňläp, göwün solpusyndan çykdylar. Alkysdan, serpaýdan ýüki ýeten Muhammet göwnühoş bolup, öýle çaglary öz iline ýola rowana boldy. Sazyň humaryndan aýňalyp ýetişmedik diňleýjiler: "Bä-ä, älemde goşa tara dil bitirip bilýän beýle-beýle ezberlerem bar eken-ow" diýip, başlaryny ýaýkaberdiler. Muhammet Rejebowyň durmuşynda bolsa, şeýle ajaýyp pursatlar häli-şindi gaýtalanyp dur. Kesbiňden kemal tap, söwer sazandam!

Agamyrat GYLYJOW.

edebiyatwesungat

Aýdym-saz sungaty